

2

30 / 1982

*Slovensky
narodopis*

000010

Na obálke: Piest ako dar z lásky. 1. strana: Detail. 4. strna: Celok. Zo zbierok Slovenského národného múzea v Martine. Foto J. Dérer

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA
Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlíšené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vyniechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.ceeol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STÚDIE

- Filová, Božena: Úvodom
 Urbancová, Viera: K 80. narodeninám PhDr. Jána Mjartana, DrSc.
 Lüther, Daniel: K teoretickým východiskám štúdia tradície
 Jakubíková, Kornélia: Svadobné obyčaje ako výraz zmien rodinných a sociálnych vzťahov
 Feglová, Viera: Zmeny kolektívnych nariem v súčasnej vianočnej obradovosti
 Salner, Peter: K teoretickým problémom etnografického výskumu mesta
 Raticá, Dušan: Etnografické štúdium rodinnej výchovy
 Sigmondová, Marta: Vybrané problémey etnografického výskumu rodiny
 Krekovičová, Eva: K metodologickým otázkam výskumu stavu a vývinových tendencií súčasného piesňového repertoáru ľudových vrstiev
 Hlôšková, Hana: K otázkam štúdia štylizovaného ľudového rozprávačstva
 Langer, Jiří: Funkcie tradičných vokálnych prejavov pri zbere sena na Orave

MATERIÁLY — ROZHLADY

- Čukán, Jaroslav: Spôsob života rybárpolskej robotníckej kolónie v minulosti

Pilátová, Viera: Na margo etnografického výskumu v robotníckej kolóni Trnavských automobilových závodov	301
Podoba, Juraj: Vplyv dedičskoprávnych nariem na ľudové obydlie moravsko-slovenského pomedzia	309
Stoličná, Rastislava: Vývinové tendencie stravovacieho systému ľudových vrstiev na Slovensku	327
Danglová, Oľga: Estetický vzťah dedinského obyvateľstva k prírode	335
Mann, Arne B.: Magické spôsoby privolvania manželského partnera v období masového vysťahovalectva do záhoria	349
Štibrányiová, Táňa: Úloha morálky pri výbere manželského partnera v obci Veľké Zálužie	356
Profantová, Zuzana: K dejinám kalendárovej literatúry pre ľud na Slovensku v 19. storočí	360
Falčanová, Lubica: Trhy a jarmoky na Slovensku v minulosti a ich miesto v ľudovej kultúre	372
Sopoliga, Miroslav: Národopisná expozícia v prírode vo Svidníku	379
Maráky, Peter: Múzeum dediny juhovýchodnej Moravy v Strážnici	384
Apathyová - Rusnáková, Zora: O činnosti seminára marxistickej metodológie pre mladých vedeckých pracovníkov pri Národopisnom ústavе SAV	388
Raticá, Dušan: Seminár Morálka v tradičnom ľudovom prostredí	387
DISKUSIA — GLOSY	
286	

К дискусии о terminologických otázkach etnografického výskumu rodiny

Salner, Peter: Vývoj štruktúry kysuckej rodiny v 20. storočí

RECENZIE A REFERÁTY

Zborník Slovenského národného múzea LXXV, Etnografia 22, 1981 (Stanislav Horváth)

Autori príspevkov uverejnených v čísle

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Филова, Божена: Предисловие

Урбанцовá, Вера: К 80-летию со дня рождения д-ра Яна Мъяртана, доктора наук

Лутер, Даниел: К теоретическим исходным положениям изучения традиций

Якубикова, Корнелия: Свадебные обычаи как выражение изменения семейных и социальных отношений

Фегловá, Viera: Изменение коллективных норм в современной рождественской обрядности

Салнер, Петер: К теоретическим проблемам этнографического исследования города

Ратица, Душан: Этнографическое изучение семейного воспитания

Сигмундова, Марта: Избранные проблемы этнографического исследования семьи

Крековичова, Ева: К методологическим вопросам исследования состояния и тенденций развития в современном песенном репертуаре народных масс

Глошкова, Гана: К вопросам изучения стилизованного народного рассказывания

Лангер, Иржи: Функции традиционных вокальных проявлений при уборке сена на Ораве

МАТЕРИАЛЫ — ОБЗОРЫ

Чукан, Ярослав: Образ жизни в рибарпольской рабочей колонии в прошлом

Пилатова, Вера: По поводу этнографических исследований в рабочей ко-

лонии Трнавского автомобильного завода	301
Подоба, Юрай: Влияние наследственно-правовых норм на народное жилище на моравско-словацкой границе	309
Столична, Растислава: Тенденции развития системы питания народных слоев в Словакии	327
Данглова, Ольга: Эстетическое отношение сельского населения к природе	335
Манин, Арне Б.: Магические способы призываия супруга в период массовой эмиграции за океан	349
Штибринова, Татьяна: Роль морали при выборе партнера в браке в деревне Вельке-Залужье	356
Профантова, Зузана: К истории календарной литературы для народа в Словакии в 19-м веке	360
Фалтикова, Любица: Рынки и ярмарки в Словакии и их место в народной культуре в прошлом	372
Сополига, Мирослав: Этнографическая экспозиция в природе в Свиднике	379
Мараки, Петер: Музей деревни Юго-Восточной Моравии в Стражнице	384
Апатиова-Руснакова, Зора: О деятельности семинара марксистской методологии для молодых научных работников при Институте этнографии САН	386
Ратица, Душан: Семинар „Мораль в традиционной народной среде“	387
196 ДИСКУССИЯ — ГЛОССЫ	
К дискуссии о терминологических вопросах этнографического исследования семьи	
211 Салнер, Петер: Развитие структуры кисуцкой семьи в 20-м веке	390
229 РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	
INHALT	
245 STUDIEN	
Filová, Božena: Vorwort	165
Urbancová, Viera: Zum 80. Geburtstag des PhDr Ján Mjartan, DrSc	167
Luther, Daniel: Zu den theoretischen Ausgangspunkten des Studiums der Tradition	177
Jakubíková, Kornélia: Die Hochzeitsbräuche als Ausdruck der Veränderungen in den sozialen und Familienbeziehungen	187
Feglová, Viera: Die Veränderungen der kollektiven Normen im gegenwärtigen Weihnachtsbrauchtum	196

Salner, Peter: Zu den theoretischen Problemen der ethnographischen Erforschung der Stadt	211	A páthyová - Rusnáková, Zora: Über die Tätigkeit des Seminars der marxistischen Methodologie für junge wissenschaftliche Arbeiter im Ethnographischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften	386
Ratica, Dušan: Ethnographisches Studium der Familienerziehung	219	Ratica, Dušan: Das Seminar „Die Moral im traditionellen volkstümlichen Milieu“	387
Sigmundová, Marta: Ausgewählte Probleme der ethnographischen Erforschung der Familie	229	DISKUSSION — GLOSSEN	
Krekovičová, Eva: Methodologische Fragen der Erforschung des Zustandes und der Entwicklungstendenzen im gegenwärtigen Liederrepertoires bei den volkstümlichen Schichten	245	Zur Diskussion über terminologische Fragen der ethnographischen Forschung der Familie	
Hlôšková, Hana: Zu den Fragen des Studiums des stilisierten volkstümlichen Erzählentums	255	Salner, Peter: Die Entwicklung der Struktur der Familie in der Region Kysuce im 20. Jahrhundert	390
Langner, Jiří: Die Funktionen der traditionellen vokalischen Äusserungen bei der Heuernte im Orava-Gebiet	269	BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	
MATERIALIEN — RUNDSCHAU			
Čukan, Jaroslav: Die Lebensweise der Arbeiterkolonie in der Ortschaft Rybárpole in der Vergangenheit	286	CONTENTS	
Pilátová, Viera: Zur ethnographischen Erforschung in der Arbeiterkolonie der Automobilwerke in Trnava	301	ARTICLES	
Podoba, Juraj: Der Einfluss der erbrechtlichen Normen auf die volkstümliche Wohnstätte der mährisch-slowakischen Grenzsiede	309	Filová, Božena: Foreword	165
Stoličná, Rastislava: Die Entwicklungstendenzen der volkstümlichen Nahrung in der Slowakei	327	Urbancová, Viera: 80 th Birthday of PhDr. Ján Mjartan, DrSc	167
Danglová, Olga: Die Ästhetische Beziehung des Dorfbewohners zur Natur	335	Luther, Daniel: On the Theory Study of the Tradition	177
Manн, Arne B.: Magische Arten des Herbeirufens des Ehepartners in der Periode der Massenauswanderung nach Übersee	349	Jakubíková, Kornélia: Wedding Customs as an Expression of Changes in Family and Social Relations	187
Štibrányiová, Tatiana: Die Rolle der Moral bei der Auswahl des Ehepartners in der Ortschaft Velké Zálužie	356	Feglová, Viera: Changes of Collective Criterion in Contemporaneous Christmas Ceremony	196
Profantová, Zuzana: Zur Geschichte der Kalenderliteratur für das Volk in der Slowakei im 19. Jahrhundert	360	Salner, Peter: Theoretic Problems of the Ethnographic Research of the City	211
Falťanová, Lubica: Märkte und Jahrmärkte in der Slowakei in der Vergangenheit und ihre Stelle in der Volkskultur	372	Ratica, Dušan: The Ethnographic Study of the Family Education	219
Sopoliga, Miroslav: Das Freilichtmuseum in Svidník	379	Sigmundová, Marta: The Ethnographic Research of the Family: Chosen Problems	229
Mazák, Peter: Das Freilichtmuseum des südöstlichen Mährens in Strážnice	384	Krekovičová, Eva: The Research of the Present Song Repertory Among the People: Methodological Questions	245
VARIOUS MATERIAL			
Čukan, Jaroslav: The Way of Life in the Workers' Colony in the Village Rybárpole in the Past		Hlôšková, Hana: Questions of the Folk Narrators' Study	255
Pilátová, Viera: The Ethnographic Research in the Workers' Colony Be-		Langner, Jiří: The Function of Traditional Voice Expressions While Collecting the Hay in the Region of Orava	269

longing to the Car Factory in the Town Trnava	301	Fairs in Slovakia and Their Place in the Folk Culture in the Past	372
Podoba, Juraj: The Influence of Hereditary-Juridical Norms on the Folk Dwelling in the Moravian-Slovak Borderland		Sopoliga, Miroslav: Open Air Museum in the Town Svidník	379
Stoličná, Rastislava: Developing Tendencies of the Food System Among the People in Slovakia	327	Maráky, Peter: Open Air Museum of South-Eastern Moravia in the Town Strážnice	384
Danglová, Oľga: The Aesthetic Relation of the Village Inhabitants Toward the Nature	335	A páthyová - Rusnáková, Zora: The Activity of the Marxist Methodologic Seminar for Young Scientific Workers in the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences	386
Mann, Arne B.: Magic Ways of Calling Own Husband or Wife in the Period of Mass Emigrations into the Oversea Regions	349	Ratica, Dušan: The Seminar „Morals in the Traditional Folk Surroundings“	387
Štibrániová, Tatiana: The Role of Morals When Choosing the Husband or Wife in the Village Veľké Zálužie	356	DISCUSSION	
Profantová, Zuzana: The History of the Almanac Literature for the People in Slovakia in the 19 th Century	360	Discussion About Terminological Questions of the Ethnographic Research of the Family	
Faltanová, Lubica: Markets and		Salner, Peter: The Structure Development of the Family in the Region of Kysuce in the 20 th Century	390

BOOKREVIEWS AND REPORTS

ÚVODOM

Ak v dnešnom číslе jubilujúceho tridsiateho ročníka časopisu Slovenský národopis uverejňujeme príspevky novej vedeckej generácie národopiscov – vo svojom vekovom priemere tridsiatnikov – je to pozitívne symbolické, ale i prirodzené. Podmienky pre systematickú prácu tejto vednej disciplíny, ktoré boli vytvorené pred tridsiatimi rokmi založením Slovenskej akadémie vied a jej Národopisného ústavu sa dnes prejavujú nielen ako konkrétné materializované súbory nových vedeckých poznatkov a teoretických zovšeobecnení, ale aj generačným obnovením jej vedeckej základne, prípravou novej nastupujúcej skupiny bádateľov. Systematická starostlivosť o výchovu kvalifikovaných nových odborníkov, ich vedecká a svetonázorová orientácia na úlohy Štátneho plánu základného výskumu – ako živé otázky vedy i našej spoločnosti – neformálne ovzdušie ich vzájomnej kooperácie vytvorili vlastnú novú okolnosť novších dejín našej vednej disciplíny. Preto sa i výsledky ich bádania – výňatky z kandidátskych či diplomových prác, súhrny pozorovaní z terénnych výskumov – ponúkajú na ucelené publikovanie ako overenie si pripravenosti ich vstupu do štafety hľadania ďalších novších výpovedí tejto vedy.

Nekladieme si pri tomto otázku, či majú v porovnaní s našou generáciou výskumníkov ľahšiu a či ľahšiu úlohu. Je od našej odlišná. V terénnych výskumoch súčasného spôsobu života a kultúry širokých vrstiev pracujúceho ľudu ocitajú sa uprostred procesu utvárania samostatnej novej ekológie jeho ďalšieho vývinu, ktorý otvorila výstavba socializmu v našej vlasti. V dynamickom kvalitatívnom skoku sa objekt našich bádaní akoby vytrhol z dovtedajšieho mierneho tempa svojho vnútorného vývinu. V tomto prudko sa meniacom zábere chcú si naši mladí kolegovia zachovať nielen schopnosť výpovede o minulom a súčasnom človeku našej pospolitosti, ale i schopnosť výpovede v prospech jeho sociálne a humánne harmonickej budúcnosti. Vo svojom hľadaní sú novším článkom kontínuua progresívne orientovanej národopisnej vedy na Slovensku. Využívajúc a rozmnожujúc poznatky predchádzajúcich generácií – svojich starších kolegov – navrstvujú na ne svoje nové, čím obohacujú i celkový poznatkový obsah tejto vedy a vnútorne ju ako vedu stabilizujú.

Vedecké príspevky, sústredené do tohto čísla časopisu, pripisuje redakcia časopisu neúnavnému veľkému hľadačovi pravdy o živote a kultúre ľudu Slovenska, nestorovi slovenskej národopisnej vedy Jánovi Mjartanovi, zakladateľovi Národopisného ústavu a časopisu Slovenský národopis k jeho významnému životnému jubileu – osemdesiatym narodeninám. Ako prejav úcty, vdakys a úprimných želaní, ako vnútornú potrebu nadväznosti generácií, v ktorej sa akoby v prirodzenom riečišti zabezpečuje súvislosť ľudského poznania a pokroku, ale i jeho ochrana a zveľaďovanie.

BOŽENA FILOVÁ

Slovenský národopis

Casopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Ročník 30, 1982, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: Eva Kovačevičová

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc., PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr. Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emilia Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda, CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,-; celoročné predplatné Kčs 80,-

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6, 884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1982

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Академии Наук

Год издания 30, 1982, № 2

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера Гашпарикова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клеменсова 19

SLOWAKISCHE VOLSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 30, 1982. Nr. 2. Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und PhDr. Viera Gašparíková

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of the Slovak Academy of Sciences

Volume 30, 1982, No 2

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences.

Managing Editors PhDr. Božena Filová and PhDr. Viera Gašparíková

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de l'Académie slovaque des sciences

Anné 30, 1982, No. 2

Parait quatre fois par an, Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et

PhDr. Viera Gašparíková

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova 19

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia, Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, B. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Amsterdam HOLLAND

